

**Prof. dr., cercetător I, Florin Marinescu,
Institutul de Studii Neelenice, Atena**

**GRECI DIN GALAȚI, BRĂILA
ȘI ALTE LOCALITĂȚI, MEMBRI
AI SOCIETĂȚII PENTRU EDUCAȚIE
(ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ) DIN ATENA**

Motto: Tămăduirea neștiinței¹

***Abstract:** The relationships between Greeks and Romanians are lost in the distant past. But they have been preserved on different levels: economic – commercial, diplomatic, political, cultural; the most profound aspect of this relationship is the spiritual connection between the Greeks and the Romanians, as Orthodox people in Balkans who fought over the years against the same vicissitudes of history and who have always received God's help.*

The present study aims to bring to the attention of the reader the names of some Greeks living in during XIXth - XXth century, as members of the Society for Education in Athens. It is also highlighted the major cultural role of the Greeks in the Romanian regions where they lived and of whose spiritual sons they had been.

***Keywords:** genealogy, school, Phanariot families, society for education.*

Relațiile româno-grecești, vechi, multiple și continue, nu încetează să ne ofere surprize mai la tot pasul, spre marea satisfacție a noastră, a celor care se încapățânează să le descopere și să le facă cunoscute unui public cât se poate de larg.

Mă voi limita la a vă aminti de ultima mea carte, *Genealogia familiei Moruzi*, apărută la Atena în anul trecut, 2011. Ea e scrisă în limba greacă

---

1. Formula îi aparține părintelui Lucian Petroaia și mi-am însușit-o imediat, socotind-o foarte izbutită. Bineînțeles că prin această comunicare aduc la cunoștință lucruri mai puțin știute de cei ce m-au ascultat sau citesc rândurile de față.

dar chiar și un necunoscător al limbii grecești își dă seama că prin legăturile strânse cu spațiul românesc, cu Galațiul sau cu spațiul mai larg al Moldovei această carte se poate înscrie într-o bibliografie greco-română. Mă gândeam să vorbesc într-o seară de vară despre familia Moruzi și zona Galațiului în curtea bisericii din Pechea. Putem cugeta și la altă temă. Referiri la Galați în lucrări istorice străine. Chiar fără a fi publicată.

Am mai făcut propuneri pentru Elenismul din România. Am sugerat unor foruri din țara unde trăiesc de

34 de ani – înainte de criză bineînțeles – să ajute financiar cu o sumă nu mare ca doi-trei-patru oameni entuziaști să înceapă să pregătească un dicționar al grecilor din România, bineînțeles la ordinator, pe secole, pe ocupații, sau pe zone geografice². Încă nu am primit răspuns. Dar uite că alți oameni inimoși, ca Ionel Căndea, ca și Cristian Filip, ca Paula Scalcău³, ca Tudor Rășoi sau ca Victor Heinrich Bauman, au început să se ocupe de prezența grecilor la Brăila, la Tulcea, la Turnu Severin sau în județul Mehedinți.

Dar la Galați? Despre grecii din Galați și despre casele unde au locuit s-a ocupat într-o excelentă lucrare apărută la Salonic în anul 2007 sub titlul *Εμπορικοί σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία* (Locuri comerciale ale grecilor din România), Ioana Lupoai, arhitectă la Universitatea Ion Mincu din București, pe care nu o cunosc dar pe care aș dori să o cunosc pentru că a redactat un studiu dens și doct pe parcursul a 80 de pagini tipărite. Din câte știu e singurul material despre grecii din Galați.

2. Ce rezultate frumoase ar aduce de pildă un subcapitol – greci ctitori de biserici în România. Subcapitolul mi-a venit în minte parcurgând un album intitulat *Biserici din Teleorman*, apărut la Alexandria în anul 2000. Acolo există nume de ctitori greci, din familii mai mult sau mai puțin cunoscute, ce ar putea intra în această lucrare.

3. Vezi de pildă utila lucrare a Paulei Scalcău, *Grecii din România*, ed. a II-a, București 2005

M-am gândit să prezint în scris (după ce am vorbit despre aceeași temă la Simpozion) despre evergeți, dar și despre membrii unei prestigioase Societăți din Atena, Φιλεκπαιδευτική (am traduce-o prin Societatea prietenilor educației), societate care în anul 1996 a împlinit 160 de ani de activitate și care s-a ocupat în special, pînă prin 1970, de educația fetelor. Informez cititorii că în perioada 1836-1953 acest complex educațional și-a desfășurat activitatea într-o cunoscută clădire din centrul Atenei, de unde s-a mutat într-un cartier un pic mai îndepărtat. Astăzi e socotită școală de nivel european, cu preocupări de limbi străine, de atletism, de teatru. Cu ocazia aniversării ea a publicat un album cuprinzând momente importante ale istoriei sale. E interesant că al doilea capitol al cărții e dedicat lui Apostol Arsaki, căruia la începutul materialului – întins pe cinci pagini, i se dă și un frumos portret. Autorul principal al albumului scrie în *Introducere* că Arsaki aparține acelei categorii de personalități ale Despotismului Luminat grecesc care au crezut și au activat pentru dezvoltarea educației ca o condiție a progresului neamului. Voi reveni asupra lui. Printre evergeți, dar mai ales printre membri, se află și mulți greci din București, din Iași, din Galați, din Brăila și alte localități, ca și greci trăitori în România ca metohiari la mănăstirile și bisericile românești închinat la Muntele Athos sau la alte centre ale Orientului Ortodox. Amintesc printre clericii evergeți doar cinci nume – pe cel al celebrului Grigore, Mitropolit titular de Irinupolis, cunoscut ca Irinupoleos, despre care am publicat împreună cu Vladimir Mischevca de la Chișinău o mică sau mai mare monografie și în română și în greacă, trăitor mai mult în Moldova sau în Basarabia, decedat în 1846, apoi pe Meletie Căscioleanu, egumenul Mănăstirii Cotroceni (dar și al schitului sau mănăstirii Căscioarele închinat(ă) la Pantokrator) închinată la Protaton, pe Efrem Golgotianos, probabil egumen al Mănăstirii Golgota închinată Mănăstirii Sfântul Ștefan de la Meteora, pe Nicodim, exarh al Sfântului Mormânt, trăitor în 1871 la Chișinău, și pe Nil, arhimandritul, egumenul Mănăstirii Trei Ierarhi din Iași, închinată și aceasta la Protaton. Mai sunt menționați membrii unor familii fanariote, fie împământenite, fie nu, ca Ipsilanti, Moruzi, Cantacuzino, Ghica, Șuțu, Hangerli, Roseti sau Negri, uneori fără să se scrie din ce localitate provin. În dreptul unora e menționată și ocupația sau profesia. Alături de greci, printre cei 257 de evergeți se află și mulți membri ai unor cunoscute familii românești, băr-

bați și femei, ușor de recunoscut chiar dacă au terminații grecești. Printre ei Voineskos (= Voinescu), Palsa sau Valsas (= Balș), Stourtsas (= Sturza), Varvas Stirvei (= Barbu Știrbei), Viveskos (= Bibescu), Kimpinianos (= Câmpineanu) colonel (1843), Mihaleskos (= Mihalescu) clucer, Floreskos (= Florescu), Hereskos (= Herăscu).

Înainte de a trece la prezentarea unora dintre membrii Societății, trăitori în România, vreau să menționez că printre evergeți figurează din 1851 Alexandru Moruzi, fiul lui Dimitrie, personaj pe care unii dintre cititori îl cunosc științific. Nu scriu că l-au cunoscut personal pentru că a murit în 1878. E fostul primar al Galațiului. E de remarcat însă că și tatăl lui, Dimitrie, a fost membru al Societății din 1838. Și ca să terminăm cu capitolul Moruzi, o altă rudă a celor doi, Panait, cel ce a creat o *Legiune greco-slavă* și a luptat cu ea în războiul din Crimeea în 1855, a devenit membru din 1841, având în acel an reședința la Iași. Iar un alt Moruzi, cel care a trăit mai ales la Petersburg, unde a construit și un palat locuibil și astăzi, a devenit membru al Societății din 1851.

Dintre membrii pe care nu am avut curajul să-i număr, remarc pe fostul domn al Țării Românești, Ioan Caragea, membru din primul an al înființării Societății, din 1836.

Vom face unele comentarii asupra membrilor Societății originari din Brăila, din Galați, din București, din Iași ca și asupra unora din Basarabia. Greci din aceste orașe sau regiuni, în cazul Basarabiei, se găsesc în număr oarecum însemnat, să zicem de la 10 în sus. Am întâlnit și câte unul originar din Craiova, din Bacău și din Timișoara.

Voi începe cu cei din **Brăila**, ale căror nume nu sunt multe.

Primul, membru din 1837, este postelnicul Teodoros Ghikas. Nu e exclus după nume să fi fost și român sau grec românizat. Cine știe bine istoria Brăilei poate să-și exprime ulterior opinia. Al doilea e Petros Lefkopoulos, membru din același an. Al treilea este o doamnă, Sofia Rubini, și ea membră tot din 1837. Al patrulea e Epaminondas Gheorgantopoulos, membru din 1840. Al cincilea e un negustor, așa cum e menționat în cataloagele membrilor Societății, Bastakis Ioanis, înscris în 1840. Tot un negustor, Athanasios Xanthos, figurează în liste din 1843. Urmează un caz interesant. În 1855 se înscriu ca membri în Societate „Grecii negustori din Brăila“. Păcat că nu avem numele lor, nici cel puțin câți erau. Dar nu cred că erau doi sau trei. Ultimul, înscris în 1872, a fost tot un negustor, Gheorghios Mașas.

Să trecem acum la **Galați**. Aici, între 1838 și 1870 se înscriu sau sunt înscriși în Societate 29 de persoane. Nu e nevoie să-i menționez aici pe toți. Primul e Anastasios Dosiadis și al doilea Dimitrie Moruzi, fiul lui Alexandru, al domnului. Ultimii trei, înscriși în 1870 sunt membrii unei cunoscute familii de armatori în primul rând, Negreponete. Dintre ei notăm numele unui arhimandrit, Panaretos, probabil metohiar la una din multele biserici din Galați închinată mai ales la Muntele Athos. Alți patru sunt negustori. E vorba de Pandias Argentis, de Vasilis Gheorghiadis, de Murtopulos Hristopulos și de Dimitris Kanakis. Printre membri se află o singură reprezentantă a sexului frumos. E vorba de Lukia Petrokokinu, dintr-o cunoscută familie grecească. Mai menționez doar două nume grecești, oarecum mai rare. Unul se numește Dulgherof iar altul Kazanovas.

Să vedem acum ce se întâmplă cu grecii din București și din Iași. La **București** avem printre membrii Societății 73 de persoane. Primul înscris, în 1837, e Alexandru Bellu (în grecește Belios), dintr-o familie aromână, ce în acel an era agă. Și urmează în anul 1842 Constantin Bellu, πολιτικός, adică om politic dar și un Dimitrie, poate, Vellios, διδάσκαλος, adică să spunem profesor. Componenta socială a celor 73 de membri e destul de variată. Avem în primul rând 23 de negustori, cum și o companie de negustori, ca la Brăila, având ca șef pe Iancu Valiadis. Avem apoi cinci arhimandriți, dintre care doar despre unul, Savas, aflăm că e egumen al mănăstirii Radu Vodă, metoh al mănăstirii athonite Ivir. Mai avem apoi patru egumeni, dintre care unul (Dionisie) e menționat ca fiind la mănăstirea sau biserica Sfântul Ioan din București, probabil metoh al mănăstirii Profetul Ilie din Epir, iar celălalt (Meletie) egumen al mănăstirii Cotroceni, închinată de Șerban Cantacuzino la Protaton. Tot dintre prelați mai menționăm doi titulari episcopi, unul al unui episcopat din Asia Mică și altul (Paisie), episcop de Hemara, în Epirul de Nord, cum și un ierodiacon (Chiril). Și pentru că m-am referit la Epirul de Nord, revin la Apostolos Arsakis, de origine din satul Hotahova, socotit everget național al grecilor, dar și al Societății, înscris în ea în 1850. Se pare că a făcut mari donații în anul înscrierii, în 1856, în 1857 și în 1871. Dintre rangurile boierești care încet-încet își pierd însemnătatea întâlnim în liste trei serdari, un spătar, un vornic, un agă, un logofăt, un pitar, un clucer. Mai apar un colonel, un doctor, un medic șef, un baron negustor, Meitanis, care își desfășura activitatea mai

mult în Transilvania, dar și un conte, Scarlat Roseti, titlu care probabil nu e valabil, ministru, devenit membru în 1845.

Să trecem să vedem ce membri ai Societății locuiau la **Iași**. Aici figurează printre ei 35 de persoane. Primul înscris, tot în 1837 ca la București, e Radukanos Kasmiris, înregistrat ca boier. Reținem numele unor înalți prelați ca Grigore, Mitropolitul de Irinupoleos, sau ca Antim Kambanis, exarh al Sfântului Mormânt, cum și trei metohiari, unul (Visarion) al Mănăstirii Golia, metoh la Vatoped, originar din Lakonia, altul (Sofronie) al Mănăstirii Teodorenii, metoh la Sfântul Pavel și altul (Nil) al Mănăstirii Trei Ierarhi, închinată și ea la Protaton de către Vasile Lupu. S-ar putea ca numărul lor total să fie mai mic, dacă ne gândim la Πάλσα Σμαραγδίτσα născută Sturza, sau la Gheorghos Voinescos Consul General, sau la doi membri ai numeroasei familii Ghica, unul, Teodor, fiind înregistrat ca baron. Se mai întâlnesc din punct de vedere al titlurilor sau al ocupațiilor un logofăt, doi spătari, un hatman, ministru, un sluger, trei căminari, dar și un moșier. Întâlnim printre membri și șase femei.

Ultima categorie se referă la câțiva membri, 11 la număr, din **Basarabia**. Primul e înscris din 1841 iar penultima, Eleni Valsa Hangerli din 1856. E menționată cu domiciliul în Chișinău. Mai figurează și o altă doamnă, Eleni Kostarizu. Mai întâlnim doi spătari și doi căminari. Ultimul întâlnit, în 1871, care figurează și ca everget, e Nikodimos, exarh al Sfântului Mormânt, cu reședința la Chișinău.

Repet în încheiere ce am scris mai înainte că figurează în liste numele unor membri din Makovion (adică Bacău) la 1843, din Timișoara la 1846 și din Craiova la 1840.

Socotesc utile aceste liste de membri din orașe românești ai Societății din Atena, ce aruncă o nouă lumină asupra multiplelor relații greco-române. Ele vor fi poate utile și viitorilor cercetători ai prezenței în secolul XIX a grecilor la Galați.